

CHARTA OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

PRO DŮSTOJNÝ ŽIVOT
SENIORŮ V ČESKÉ REPUBLICE

USILUJEME O SPOLEČNOST ...

- ... která vnímá demografické stárnutí jako šanci a starší lidi jako cenné zdroje.
- ... která uznává stárnutí jako vývoj patřící k životu.
- ... v níž starší lidé sebevědomě prožívají a vytvářejí odpovídající kulturu stáří.
- ... v níž se starší lidé mohou rozvíjet až do vysokého věku.
- ... v níž přiznávají lidé svou zranitelnost, závislost a smrtelnost a mohou se přitom spolehnout na solidaritu ostatních.
- ... která respektuje neomezenou důstojnost seniorů bez ohledu na to, jaký je jejich zdravotní stav nebo životní situace.
- ... v níž se dostane seniorům potřebné podpory a v níž se rozvíjejí nabídky odpovídající jejich potřebám.
- ... v níž se sebeurčení starších lidí respektováno i při snížené schopnosti jejich úsudku.
- ... v níž jsou psychosociální potřeby starších lidí brány stejně vážně jako jejich tělesné potřeby.
- ... v níž je umírání vnímáno jako součást života a všechny umírající osoby získají potřebnou a důstojnou pomoc.

Část I: TEZE

1. DEMOGRAFICKÉ STÁRNUTÍ JAKO ŠANCE A VÝZVA

V průměru se dožíváme vyššího věku než všechny generace před námi. Podíl starších osob na celkovém počtu obyvatel se zvyšuje. Nejrychleji se zvětšuje skupina velmi starých lidí. Roste také počet seniorů, kteří jsou až do pokročilého věku relativně zdraví a samostatní. Společnost má k dispozici stále větší tvořivou sílu starších osob. Tento zdroj musíme vnímat a využívat. Demografického stárnutí bychom si měli vážit jako vymoženosti moderní společnosti a brát jej vážně se všemi jeho možnostmi a výzvami. Starší lidé jsou významnou součástí společnosti a vdčíme jim z velké části za současný blahobyt. Musíme s nimi zacházet s respektem a s úctou a zabránit jakékoli diskriminaci kvůli věku.

- Usilujeme o společnost, která vnímá demografické stárnutí jako šanci a starší lidi jako cenné zdroje.

2. UZNÁVAT STÁRNUTÍ

Většina lidí chce žít co možná nejdéle. Ale jen málokdo chce být starý. Stáří je ovšem součástí života. Žít znamená měnit se a stárnout. Tento postoj ovlivňuje společenský kontext, který si váží stáří a vytváří rámcové podmínky umožňující příjemné stárnutí – nezávisle na zdravotním stavu. Silně se rozvíjející hnutí „anti-agingu“ se nám snaží vsugerovat, že je třeba zůstat co možná nejdéle mladý. Jeho radikální zástupci chápou stárnutí jako něco špatného a chorobného, něco, s čím je třeba bojovat. Tento úhel pohledu je nutné odmítnout, podporuje totiž nenávistný postoj celé společnosti ke stáří a vystavuje seniory tlaku. Dlouhověká společnost potřebuje zásadní pozitivní vnímání stáří, aniž by si ovšem namlouvala, že tato etapa života má jen příjemné stránky.

- Usilujeme o společnost, která uznává stárnutí jako vývoj patřící k životu.

3. VYTVOŘIT NOVOU KULTURU STÁŘÍ

Každá životní fáze má vlastní význam, své vlastní možnosti a výzvy. Jestliže slogan „forever young“ vyhlásí mládí za cíl, kterého se musíme snažit dosáhnout, stane se jediná etapa života normou pro celý život. Žádná fáze života se však nemůže stát měřítkem pro ty ostatní. Pouze tehdy, budou-li mládí vědomě prožívat své mládí a staří sebevědomě své stáří, mohou se obě skupiny obohacovat díky vzájemné výměně zkušeností mezi různými generacemi. Je třeba povzbuzovat seniory, aby si sebevědomě stáli za svým věkem, aby si vytvořili odpovídající kulturu s vlastními hodnotami a prioritami a zapojili se s ní aktivně do společnosti. Ve společnosti je nutné pro takovou kulturu stáří vytvořit prostor a uznání. To se projeví mimo jiné i v odpovídající nabídce bydlení přizpůsobeného specifickým potřebám seniorů.

Usilujeme o společnost, v níž starší lidé sebevědomě prožívají a vytvářejí odpovídající kulturu stáří.

4. STÁRNUTÍ PŘEDSTAVUJE ŠANCI NA DALŠÍ ROZVOJ

Novější výzkum stáří a stárnutí dokázal, že se lidé mohou rozvíjet až do vysokého věku. Tam, kde se lidem podaří vyrovnat se se ztrátami způsobenými věkem, je tento rozvoj přínosný – jak pro stárnoucí osobu, tak pro společnost jako celek. Je úkolem společnosti vytvořit rámcové podmínky, které umožňují starším lidem využít vlastních možností a osobně se rozvíjet až do konce života.

Usilujeme o společnost, v níž se starší lidé mohou rozvíjet až do vysokého věku.

5. VYROVNÁNÍ SE SE STĚŽEJNÍMI OTÁZKAMI LIDSKÉHO BYTÍ

Velmi staří lidé jsou obzvláště silně konfrontováni s hraničními zkušenostmi a ztrátami. Stále silněji pocítují, že jsou odkázáni na ostatní, a uvědomují si konečnost bytí. Senioři znamenají pro společnost výzvu k zamyšlení se nad základním významem těchto zkušeností pro život ve všech jeho fázích. Pomáhají společnosti, aby nezapomněla na základní lidské fenomény, jakými jsou zranitelnost, závislost a smrtelnost; neboť bez přijímání této reality neexistuje naplněný život a humánní společnost.

Usilujeme o společnost, ve které lidé přijímají svou zranitelnost, závislost a smrtelnost a mohou se při tom spolehnout na solidaritu ostatních.

6. DŮSTOJNOST ČLOVĚKA PŘETRVÁVÁ I VE VYSOKÉM VĚKU

Důstojnost člověka je v každé situaci nepomíjivá, a tím nedotknutelná. Není vázána na žádné podmínky a existuje nezávisle na zdraví nebo nemoci, na schopnostech nebo utrpených ztrátách a také nezávisle na finanční situaci. Lidem s demencí nebo osobám odkázaným na péči přísluší tato důstojnost stejně jako všem ostatním. Zahrnuje nárok, aby se k člověku ostatní chovali s úctou a s respektem. Pokud se objevují názory, že senioři ztrácejí svou důstojnost v důsledku těžké nemoci, jako je např. demence, je třeba se proti tomu ostře ohradit. Životní podmínky však mohou být nedůstojné, pokud nerespektují nepomíjivou důstojnost osoby.

Usilujeme o společnost, která respektuje důstojnost starších lidí bez ohledu na to, jaký je jejich zdravotní stav nebo v jaké životní situaci se právě nacházejí.

7. POTŘEBA PODPORY SENIORŮ SE ZVYŠUJE

V důsledku demografického vývoje se bude v následujících desetiletích rychle zvyšovat potřeba sociální a zdravotní péče o seniory.

Zatím ještě není jasné, jak by měla být tato potřeba pokryta. Hledání řešení ovšem patří k náleha-
vým úkolům politiky a společnosti. Přijatelná řešení mohou být nalezena teprve tehdy, až budou více
podporovány sociální péče a ošetřovatelství spolu s rehabilitací na úkor oblasti akutní medicíny;
teprve tehdy, až domácí a institucionální péče a ošetřovatelství budou chápány jako velmi náročný,
společensky a politicky významný úkol a přiměřeně tomu také honorovány; a teprve tehdy, až nebu-
dou ošetřovatelství a pečovatelské služby přenechány jednostranně pouze ženám, nýbrž až se jich ujmu-
jí také muži. S ohledem na předvídatelný pokles rodinné péče a hrozící nedostatek ošetřovatelského
personálu je třeba hledat novou kombinaci nabídek zařízení pobytové péče, zdravotní a sociální
terénní péče, rodinné péče a odlehčovacích služeb. Je nutné podporovat optimálně sladěný řetězec
péče jak v profesionální, tak v dobrovolnické oblasti, přičemž je třeba patřičně vzít na vědomí také
solidaritě starších osob mezi sebou navzájem. Důležitá je také intenzivní podpora vzdělávání osob
činných v této oblasti.

- Usilujeme o společnost, v níž se seniorům dostane potřebné podpory a v níž jsou vyvinuty nabídky odpovídající jejich potřebám.

8. OŠETŘOVÁNÍ A PÉČE SE ŘÍDÍ PRÁVEM NA SEBEURČENÍ

Senioři odkázaní na podporu mají trvalý nárok na to, aby bylo respektováno jejich právo na sebeur-
čení. To platí i tehdy, když již nejsou schopni sami vyjádřit svou autonomii. Ošetřovatelství a péče
by měly podporovat existující zdroje ošetřovaných osob a jejich samostatnost. Pomoc by se měla
zaměřit na podporu vedoucí k soběstačnosti. Pokud lidé již nejsou schopni úsudku, musí být zjiště-
na jejich pravděpodobná vůle. Ta je potom považována za určující. Zastupující rozhodnutí je třeba
přijímat v rámci strukturovaných, interdisciplinárních procesů v přítomnosti všech zúčastněných,
včetně blízkých osob.

- Usilujeme o společnost, v níž je respektováno právo na sebeurčení starších lidí i při jejich snížené schopnosti úsudku.

9. LIDSKÁ NÁKLONNOST JE STEJNĚ DŮLEŽITÁ JAKO ODBORNÁ PODPORA

Kompletní péče a ošetření sestávají nejen z kompetentních odborných úkonů, ale stejně tak i z lid-
ské náklonnosti a soucitné ochoty k rozhovorům s ošetřovanými osobami i jejich rodinnými pří-
slušníky. Taková náklonnost musí být zohledněna i při stanovování hodnoty poskytované péče.

- Usilujeme o společnost, v níž jsou psychosociální potřeby seniorů brány stejně vážně jako jejich potřeby fyzické.

10. ROZVOJ DŮSTOJNÉ KULTURY UMÍRÁNÍ

Umírání je zásadním aspektem života. Protože většina lidí dnes umírá v nemocnicích a v pobyto-
vých zařízeních sociálních služeb, mají tyto instituce s ohledem na vývoj důstojné kultury umírání
obzvláště velký význam. Téma umírání, kultura umírání a pomoc při umírání musí být na veřej-

nosti předmětem co možná nejdiferencovanější diskuze. Je povinností veřejných institucí postarat se o důstojné podmínky umírání a o nabídku podpory pro umírající a jejich rodinné příslušníky. Snaha o co nejdůstojnější umírání je součástí snahy o co možná nejlepší kvalitu života až do poslední chvíle. Hlavní význam při tom získávají požadavky paliativní péče. K úkolům humánní medicíny nepatří pouze boj se smrtí, ale také důstojný doprovod při umírání.

- Usilujeme o společnost, v níž je umírání vnímáno jako součást života a všichni umírající získají užitečnou a důstojnou pomoc.

Část II: POŽADAVKY

Níže jsou formulovány hlavní požadavky vycházející z tezí uvedených v části I. Tímto seznamem bychom chtěli podnítit všechny zabývající se tématem stáří, aby ve svém kontextu odvodili z tezí další konsekvence.

1. DEMOGRAFICKÉ STÁRNUTÍ JAKO ŠANCE A VÝZVA

- Je nutné chápat demografické stárnutí jako šanci a nevnímat je stále jen jako problém.
- Veřejnost si musí více vážit přínosu starších lidí pro společnost v minulosti i v současnosti. Aktivní seniorky a senioři musí být zapojeni do co možná největšího počtu společenských oblastí a podporování ve svých zájmech.
- Diskuse v politice a v médiích se musí snažit o věcnou diferencovanost a vyhnout se ponižování starších lidí používáním dehonestujících a pejorativních výrazů.

2. UZNÁVAT STÁRNUTÍ

- Očekáváme mediální zpravodajství, které bere vážně zdroje seniorů a neorientuje se podle jednostranné perspektivy vnímající pouze deficity. Organizace poskytující péči a ošetřování seniorů je třeba vyzvat ke spolupráci na této mediální práci.
- Do povědomí veřejnosti by se měl více dostat pozitivní obraz stáří. Hlavním cílem je podpora zdraví s ohledem na stáří – ve smyslu posílení psychických a fyzických zdrojů seniorů.
- Geriatrická, respektive geronto-psychiatrická medicína a péče musí být podporovány, a to jak během vzdělávání, tak v praxi.
- Ke starším lidem je třeba se chovat s respektem a ohleduplně. Je třeba s nimi zacházet tak, jak bychom chtěli, aby mladší jednou zacházeli s námi.

3. VYTVOŘIT NOVOU KULTURU STÁŘÍ

- Senioři by měli být podporováni v rozvíjení vlastní kultury odpovídající jejich věku a nepodléhající právě „moderním“ trendům.
- Je třeba podporovat sebeorganizaci starších lidí a všechny formy jejich společenské účasti. Rámcové společenské podmínky je třeba vytvořit tak, aby měli senioři možnost zasadit se sami o své žádosti. Je třeba dbát na to, aby byli rovnoprávně zastoupeni ve společenských a politických grémiích.
- Je vítána tvorba rad seniorů v obcích nebo rad obyvatel v domovech pro seniory.
- Je nutné flexibilizovat důchodový věk.

4. STÁRNUTÍ PŘEDSTAVUJE ŠANCI NA DALŠÍ ROZVOJ

- Je nutné podporovat možnosti dalšího vzdělávání ve stáří a účasti starších lidí na životě společnosti. Zároveň je třeba respektovat, že někteří lidé nechtějí nebo nemohou těchto možností využít.
- Společnost bude stále více odkázána na vytváření příležitostí k práci, využití a zaměstnávání starších lidí.
- Při doprovázení starších lidí je důležitá ochota hovořit s nimi o základních existenčních otázkách, které je v jejich životní fázi zaměstnávají.
- Mezigenerační setkávání zprostředkuje důležité impulsy k dalšímu rozvoji, a proto je třeba jej podporovat.
- Starším lidem musí být umožněn přístup k novějším technologiím. Na druhou stranu je nutné zajistit, aby se senioři i bez znalosti novějších technologií orientovali v oblasti veřejných služeb.
- Veřejné služby musí být také přizpůsobeny potřebám seniorů.
- Uspořádání všedního dne v domovech pro seniory se musí orientovat podle potřeb a možností jejich obyvatel.

5. VYROVNÁNÍ SE SE STĚŽEJNÍMI OTÁZKAMI LIDSKÉHO BYTÍ

- Lidské zkušenosti, jako jsou nemoc, umírání nebo závislost na podpoře ostatních, je třeba chápat jako zásadní aspekty lidského bytí a integrovat je do našeho obrazu člověka.
- Do veřejného povědomí musí opakovaně pronikat skutečnost, že i život s omezeními je hodnotný a smysluplný.

6. DŮSTOJNOST ČLOVĚKA PŘETRVÁVÁ I VE VYSOKÉM VĚKU

- Lidská důstojnost a lidská práva starších lidí musí být uznána a bezpodmínečně respektována. Rozhodně odmitáme řeči o ztrátě důstojnosti ve stáří nebo kvůli nemoci.
- Je nutné si uvědomit a potírat obecně degradující postoj ke stáří („ageismus“).
- Musí být vytvořena místa krizové intervence proti diskriminaci a proti jakékoli formě násilí na seniorech.
- Je třeba zajistit důstojné doprovázení seniorů jak v institucích, tak v domácím prostředí pomocí vhodných opatření.

7. POTŘEBA PODPORY SENIORŮ SE ZVYŠUJE

- Při pečovatelském i lékařském vzdělávání musí být kladen větší důraz na gerontologické a geriatrické znalosti.
- Je třeba podporovat gerontologický výzkum včetně přípravy statistických podkladů.
- Je třeba rozvíjet ambulantní a terénní pečovatelské a ošetrovatelské služby.
- I starší lidé mají nárok na rehabilitaci. Je třeba zajistit její odpovídající financování.
- Musí být k dispozici nabídky podpory přizpůsobené všem seniorům (např. také seniorům z řad imigrantů nebo psychicky nemocných osob). V případě potřeby musí být umožněn také psychosociální doprovod.
- Je nutné provést všechna nutná opatření, aby byl v České republice vzděláván dostatečný počet odborníků v ošetrovatelských a pečovatelských službách.
- Je třeba podporovat pracovní podmínky, které ulehčí profesionálním pečovatelům jejich rodinné povinnosti, starším profesionálním pečovatelům výkon jejich povolání a osobám vracejícím se do oboru jejich opětovný návrat.

- Musí být zlepšeny podmínky pro rodinnou péči, respektive musí existovat dostatečná informovanost o existujících možnostech takové péče.
- Ošetřující rodinní příslušníci musí být více podporováni prostřednictvím odpovídajících nabídek poradenství a odlehčovacích služeb. Takové nabídky by měly být finančně podporovány z veřejných zdrojů.
- Je třeba podporovat iniciativy dobrovolnické podpory a různé formy sousedské výpomoci.
- Práce dobrovolníků musí být společností více uznána a podporována.

8. OŠETŘOVÁNÍ A PÉČE SE ŘÍDÍ PRÁVEM NA SEBEURČENÍ

- Je nutné posílit péči orientovanou na potřeby jejich příjemců a soustředěnou na jednotlivé osoby.
- Je třeba podporovat řízené interdisciplinární rozhovory za účelem zjištění domnělé vůle starší osoby. Do nich musí být zapojeni i rodinní příslušníci.

9. LIDSKÁ NÁKLONNOST JE STEJNĚ DŮLEŽITÁ JAKO ODBORNÁ PODPORA

- Lidská náklonnost musí být uznána jako základní součást pečovatelsví a ošetřovatelsví. To by mělo být zřejmé již v popisu pracovní náplně profesí v těchto oborech. Finanční odměna za ošetřovatelské a pečovatelské výkony tomu musí odpovídat.
- Je třeba zajistit odpovídající strategii pro hledání personálu.
- Vzdělávání pracovníků v ošetřovatelsví a pečovatelsví je třeba podporovat s ohledem na jejich psychosociální kompetence.

10. ROZVOJ DŮSTOJNÉ KULTURY UMÍRÁNÍ

- Je třeba podporovat rozvoj konceptů paliativní péče a jejich financování.
- Je nutné rozšířit nabídky vzdělávání s ohledem na paliativní péči.
- Je nutné vytvořit mobilní týmy paliativní péče, které budou podporovány menšími institucemi.
- Prostřednictvím rozvoje zdravotní, sociální a paliativní terénní péče je třeba podporovat možnost umírání v domácím prostředí.

Znění charty vychází z dokumentu
Zum würdigen Umgang mit älteren Menschen – Charta der Zivilgesellschaft
vydaného společností CURAVIVA Schweiz v květnu 2010.